

***Archival Science* 21, br. 1, 2, 3 i 4 (2021).**

Prvi broj 21. sveska časopisa *Archival Science* specijalno je izdanje naslova *Archival Thinking: Archaeologies and Genealogies*, koji su uređivali gostujući urednici James Lowry i Heather MacNeil. U uvodniku istoga naslova obrazložili su odabir teme broja, inspiriran člankom Toyina Falolae *Ritual archives*, u kojem prezentira cjelokupni ljudski život, tradicije i običaje te religijske prakse kao svojevrсни arhiv koji čuva povijest i tradiciju određene, uglavnom podređene populacije. U ovom se broju proširuju njegove, kao i teorije Michela Foucaulta, odnosno sve one studije koje prate povijest arhivske ideje kroz paradigmu, povijesnu putanju te društvene trenutke i kretanja.

Prvi od šest originalnih radova naslova *People of remembrance: Archival thinking and religious memory in Sufi communities* autorice Sumayye Ahmed obrađuje religijske prakse Sufita, odnosno islamske prakse kao sustava svjesnoga dokumentiranja. Njihovo religijsko sjećanje čuva se putem rituala i praksi koje se prenose s koljena na koljeno, a koje Ahmed uspoređuje sa zapadnjačkim arhivskim načelima poput načela provenijencije, autentičnosti i prvobitnoga reda. Naslanja se na teoriju ritualnih arhiva, navodeći kako se religijske prakse i rituali mogu smatrati arhivima bez granica, koji se ne moraju voditi arhivskim praksama zapadne kulture, nego nalaze vlastiti način očuvanja.

Jeannette A. Bastian u članku *Mine, yours, ours: archival custody from transaction to narrative* bavi se pitanjem skrbništva nad gradivom. Uobičajeni koncept arhivskoga skrbništva koji se očituje kroz samo skrbništvo, odnosno prijenos vlasništva, zatim skrb, odnosno očuvanje, opis i omogućavanje korištenja gradiva te kontrolu nad gradivom Bastian smatra načinom kontrole narativa. Onaj koji ima gradivo i skrbi o njemu kontrolira povijesni narativ, i to na načine koji mogu biti opresivni (u vidu zatiranja povijesti podređenih) ili korisni. Kako bi se iskoristio puni potencijal gradiva, Bastian smatra da treba biti ostvarena suradnja kako onih koji o gradivu skrbe, tako i onih o kojima gradivo govori te koji gradivo koriste.

Treći članak, *The Wayback Machine: notes on a re-enchantment* autora Suryje Bowyera bavi se uporabom i shvaćanjem digitalnoga arhiva *The Wayback Machine*. U radu pronalazi sličnosti između toga digitalnoga arhiva i Foucaultove episteme apsolutne akumulacije, kojom opisuje nekritičko prikupljanje gradiva u 19. stoljeću. Također, povezuje Foucaultovu tvrdnju kako je naša stvarnost oblikovana jezikom i argument Jamesa Bridlea da naše razumijevanje novih tehnologija proizlazi iz metafora koje osmišljavamo kako bismo ih razumjeli. Bowyer u članku naglašava da je istraživanje otežano ako koristimo tehnologiji nepoznate pojmove. Tako dokazuje da postoji jaz između tehnologije i jezika, kao i važnost premošćivanja toga jaza.

Pitanjem podrijetla ukupne kanadske arhivske tradicije kroz anticolonijalnu prizmu bavi se J. J. Ghaddar u četvrtom članku ovoga broja "*Total archives*"

for land, law and sovereignty in settler Canada. Prvi kanadski arhivist Douglas Brymner izgradio je nacionalni arhiv koji je bio “skladište” povijesti kolonista i kolonija kao zajednice, te je time stvorio i “arhivsku fikciju” koja je dotadašnju arhivsku praksu prikazala kao inkluzivnu. Autor iznosi na svjetlo dana neinkluzivnost tadašnje arhivske prakse te isključivanje domorodačke populacije i njihove povijesti iz arhiva. Autor također navodi kako u sačuvanim arhivskim izvorima nema tamnije strane povijesti i kolonizacije Kanade, te iznosi tvrdnju kako je “arhivska fikcija”, između ostaloga, i služila za stvaranje nacije.

U petom članku *Archives as sediments: metaphors of deposition and archival thinking* autor Juan Ilerbaig istražuje kako je i zašto genealogija, odnosno mišljenje da su arhivi poput sedimenata, prihvaćena tijekom nastajanja moderne arhivistike. Iznosi kako je ključ pojave i prihvaćanje te teorije u akumulaciji arhivskih dokumenata u 19. stoljeću, čime je došlo do mišljenja kako je svaki arhiv individualan te da je povijest svakoga od njih vidljiva ne samo u gradivu koje čuvaju, nego i u njihovu radu. Ilerbaig ovim člankom dokazuje kako su specifični disciplinarni diskursi u 19. stoljeću poduprli legitimitet i autoritet arhivistike kao nove znanstvene discipline, što je dovelo do njezina izjednačavanja s ostalim povijesnim znanostima u narednom stoljeću.

Posljednji, šesti članak u suautorstvu Zhaogui Qin, Chunmei Qu i Ashleigh Hawkins *The Three-Character Classic of Archival Work: a brief overview of Chinese archival history and practice* zapravo je engleski prijevod i analiza pjesme *The Three-Character Classic of Archival Work* koju je 2009. napisao Qin. Pjesma sažima povijest kineske arhivske povijesti i prakse te ocrta evoluciju arhivistike od 1400. pr. Kr. do danas. Prikazuje se kako su arhivske tradicije ukorijenjene u današnju praksu, a neke su osuvremenjene ili odbijene. U konačnici, rad dokazuje kako u kontekstu globalizacije i modernizacije iskustvo i tradicija prošlosti predstavlja referentnu točku za budući razvoj arhivistike u Kini.

Drugi broj sveska broji pet originalnih znanstvenih radova. Prvi od njih, *Chinese “archival” stories of lifecycle management: tracing three major reformative events from 1933 to 2010* autora Linqing Ma i Ruohua Han prvi je prikaz triju reformi arhivskoga sustava na engleskom jeziku. Autori opisuju kineski koncept arhiva i reforme koje su ga oblikovale. Prva se odvila 1930-ih, druga 1980-ih, a zadnja 2000-ih godina 20. stoljeća. Članak prati pozadinu, procese i rezultate svake reforme, koje su osmišljene da odgovaraju potrebama vremenskoga razdoblja u kojem su provođene. Autori tako prate postignuća i poteškoće u kineskoj arhivistici.

Australska autorica Viviane Frings-Hessami u članku *The societal embeddedness of records: teaching the meaning of the fourth dimension of the Records Continuum Model in different cultural contexts* nastoji objasniti neprevedivi model kontinuiteta zapisa. Napose pokušava objasniti jedan od koncepata modela, pluralizaciju. Smatra da je gradivo utkano u društvo koje ga je stvorilo od samoga

trenutka stvaranja, te na primjeru fotografije pokazuje način na koji se i dalje može razvijati. Dodavanjem metapodataka gradivo postaje dostupno i korisno budućim generacijama, ali i široj javnosti. Odnosno, rješenje je u društvenoj ukorijenjenosti, pri čemu bi utjecaj na gradivo i cijeli sustav imali društvo i društvena očekivanja, čime bi bio ostvaren koncept pluralizacije.

Treći članak drugoga broja *Elitism in critical emancipatory paradigm: national archival oral history collection in Zimbabwe and South Africa* nastao u suautorstvu Sindiso Bhebhe i Mpho Ngoepea govori o stanju u arhivistici u afričkim zemljama, koje se suočavaju s vlastitim izazovima potkrijepljenima kolonijalnom prošlošću. Naime, autori upozoravaju na utjecaj države i elita na rad nacionalnih arhiva, koji zanemaruju povijest manjinskih i marginalnih skupina, koja ostaje uglavnom u usmenom obliku. U članku se evaluiraju programi bilježenja usmene povijesti od strane nacionalnih arhiva nasuprot takvim programima koje vode druge skupine i institucije, poput civilnih organizacija, sveučilišta i privatnih arhiva, koji tako preuzimaju ulogu čuvara povijesti (do tada) marginaliziranih skupina. Autori preporučaju depolitizaciju nacionalnih arhiva, kako bi mogli postati istinski čuvari povijesti svih članova društva.

Sljedeći članak, *A typology of Chinese "archives"* autorâ Mengqiu Lia, Huijing Feng i Yubao Gaoa predstavlja tipologiju kineskih arhiva prilagođenu njihovoj specifičnoj arhivskoj praksi. Autori žele čitateljima izvan Kine olakšati razumijevanje tamošnje arhivske prakse te postaviti temelj za komparativne studije između Kine i drugih zemalja. Nakon predstavljanja općenite tipologije napominju kako kompleksnost arhivske prakse u Kini, koju zahvaljuje, između ostaloga, višetisućljetnoj povijesti, zahtijeva još detaljnije proširivanje tipologije, kao i njezino dodatno istraživanje.

Posljednji članak u ovom broju *Digital records as relational objects: Yuk Hui's concept of digital objects applied to archival science* autora Sebastiana Rozenberga želi predstaviti Huijeva razmišljanja u digitalnom kontekstu te pokazati kako pomažu razvijati koncepte važne za digitalno gradivo. Neke od tih konceptata želi uklopiti u arhivske teorije i pristup tehnologiji te digitalnomu gradivu. Zato Rozenberg u ovom radu daje svojevrstne upute za korištenje Huijevih konceptata u tu svrhu.

Kao i prethodni, i treći broj sastoji se od pet originalnih radova. Prvi, *The need for shared personal/family archivists* autorice Jinfang Niu donosi pregled postojećih istraživanja i praksi povezanih s upravljanjem osobnim i obiteljskim zbirkama te anketu koja je provedena o načinu i potrebi očuvanja takvoga gradiva kod samih stvaratelja. Kako se ukazala velika potreba za pomoći u sređivanju i očuvanju takvoga gradiva, koje ne govori samo o povijesti određene osobe i obitelji, nego društva u cjelini, autorica rješenje vidi u osnivanju arhivske mreže putem koje će arhivisti brinuti za gradivo nekoliko različitih obitelji. Autorica time predlaže izlazak arhivista iz institucionalnih arhiva te približavanje korisnicima, kako bi bilo sačuvano vrijedno gradivo.

James Lappin, Tom Jackson, Graham Matthews i Clare Ravenwood u članku *Rival records management models in an era of partial automation* predstavljaju tri modela spisovodstva koji se “bore” za primat u 21. stoljeću. Tijekom devedesetih godina 20. stoljeća u Americi najrasprostranjeniji su model Luciane Duranti i Bearmanov model, u današnje doba pridružuje mu se i treći. Autori ga predstavljaju kao model u kojem se zapisima upravlja na mjestu nastanka, unutar poslovnih aplikacija, čak i ako one nisu najbolja opcija. Precizno ga definiraju te postavljaju pitanje postoje li uopće okolnosti u kojima bi on bio bolji od modela Duranti i Bearmana. Nakon provedene analize, dolaze do zaključka kako bi treći model mogao biti najprikladniji za 21. stoljeće, pogotovo ako i kada će biti osmišljen automatski i pouzdan način dodjeljivanja zapisa programu koji je dizajniran kako bi ih prikladno sačuvao.

Treći rad *Accountability for governance of liquid communication generated through the use of social media in Botswana: whose duty is it?* autorice Tshepho Mosweu propituje ulogu i odgovornost za upravljanje “tekućom dokumentacijom” na primjeru društvenih medija vlade Bocvane. Otkriveno je kako, unatoč tomu što su trebali, Nacionalni arhiv i pismohrana Bocvane nisu bili uključeni u upravljanje tim sadržajem, te autorica na temelju te spoznaje preporučuje međufunkcionalni pristup upravljanju “tekućom dokumentacijom” nastalom mrežnim putem, temeljen na načelu odgovornosti ARMA-e iz 2017., kao i međunarodnom standardu upravljanja zapisima ISO 15489-1 iz 2016. godine.

Autori Michael Reimsback i John Aycock u članku *Decoding the Cauzin Softstrip: a case study in extracting information from old media* predstavljaju Softstrip digitalni čitač, uz pomoć kojega gradivo koje je kodirano u Softstrip oblik, te tako sačuvano, ponovno postaje čitljivo. Naime, Softstrip strojni čitači s napretkom tehnologije postaju zastarjeli i teško uporabljivi. Zbog jednostavnosti uporabe, digitalni čitač je uporabljiv i pristupačan svima, ne samo tehnološki i informatički pismenim korisnicima. Zahvaljujući njihovu digitalnom čitaču, izvjesna količina gradiva ponovno postaje dostupna za istraživanje sadašnjim, ali i budućim generacijama.

Peti i posljednji članak u ovom broju *Tacit attitudinal principles for evaluating digital preservation success* autora Stephena Abramsa bavi se odnosom između arhiva i arhivista i krajnjih korisnika gradiva. Iako arhivske prakse i zakonodavni okviri uspostavljaju svojevrstni ugovor kojim je taj odnos reguliran, autor poziva da se fokus arhivske zajednice stavi i na komunikacijski dio te suradnje i odnosa.

Posljednji, četvrti broj ovoga sveska, koji također čini pet originalnih radova, započinje Mikuláš Čtvrtník člankom *Closure periods for access to public records and archives. Comparative-historical analysis*, u kojem propitkuje primjenu rokova dostupnosti gradiva. Također, analizira postojeće zakonodavne okvire nekoliko odabranih svjetskih i europskih država, ali i same Europske unije kao

zajednice. Ističe kompleksnost odnosa između prava na informacije te prava na zaštitu osobnih podataka te poziva na pronalaženje ravnoteže kroz zakonom određene rokove dostupnosti gradiva.

Radical appraisal in support of archival autonomy for animal rights activism naziv je sljedećega članka, autoricâ Katherine Jarvie, Joanne Evans i Sue McKemish. U njemu autorice predstavljaju rezultate istraživanja vezanih uz spisovodstvo DxE, organizacije za spašavanje životinja sa sjedištem u SAD-u. Istražuje se uloga spisovodstva i spisa u aktivističkim organizacijama te predstavlja problem dugotrajnoga čuvanja gradiva, što je zbog platformi koje takve organizacije koriste često upitno. Cijeli rad se temelji na potrebi za što dužim "životnim vijekom" gradiva, koje bi, osim što bi koristilo svrsi samih organizacija, omogućavalo takvomu gradivu da nađe svoje mjesto u arhivskom svijetu.

Katie Young u svojem članku *Walking through postcolonial archives in Tamale, Northern Ghana* kroz mnogobrojne fizičke šetnje u gradu Tamaleu u Sjevernoj Gani istražuje arhivske prakse i arhive u postkolonijalnom kontekstu. Također, istražuje odnose između gradske, kolonijalne, državne, autohtone i društvene arhivske sfere, te donosi drugačiji pogled i iskustva istraživanja arhivskoga gradiva. Young naglašava važnost dijaloga između navedenih, naizgled nepovezanih arhivskih zajednica i sfera, što na koncu i potiče.

Autori Huiling Feng, Zhiying Lian, Weimei Pan, Chunmei Qu, Wenhong Zhou, Ning Wang i Mengqiu Li u članku *Retrospect and prospect: the research landscape of archival studies* donose zaključke petogodišnjega istraživanja u kojem su analizirali istraživačku djelatnost arhiva u Kini te međunarodnoj arhivskoj zajednici, kao i petogodišnji plan daljnjih istraživanja. Rezultati pokazuju kako postoje sličnosti, ali i različitosti nastale radi usredotočenosti na vlastitu arhivsku praksu i potreba znanstvene zajednice. Autori u doba globalizacije i razvoja tehnologije pozivaju na međunarodnu suradnju i usredotočenost na zajedničke teme, kako bi došlo do napretka arhivistike u narednom petogodišnjem razdoblju.

Posljednji članak, *Beyond the workflow: archivists' aspirations for digital curation practices* autorâ Colina Posta i Alexandre Chassanoff temeljen je na projektu *OSSArcFlow*, trogodišnjem projektu provedenom u 12 AKM institucija koji gradivom upravljaju u tri različita računalna programa. Autori u članku dokazuju kako su dokumentirani obrasci rada važni kako bi pomogli arhivistima da poboljšaju svoj rad, ali i za razvoj alata, sustava i prakse brige o digitalnom gradivu. Također, napominju kako svaka institucija brine za digitalno arhivsko gradivo na svoj način te ističu potrebu za međuinstitucionalnom suradnjom i dijeljenjem iskustava u korist očuvanja gradiva.

Martina Piškor